

საქართველოში, მოსახლეობის 2002 წლის საყოველთაო აღწერიდან თითქმის 13 წლის შემდეგ, 2014 წლის ნოემბერში ტარდება მოსახლეობის მეორე საყოველთაო აღწერა. განვლილ პერიოდში მოხდა კოლოსალური ძვრები როგორც ქვეყნის პოლიტიკურ, ისე საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, დემოგრაფიაში, კონფესიურმა ფაქტორმა დამატებითი აქტუალობა და ჟღერადობა შეიძინა. აღნიშნულის ფონზე აღწერების შედეგებს უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ექნებათ საქართველოში სტაბილურობისა და გრძელვადიან პერსპექტივაში საშინაო და საგარეო პოლიტიკის სტრატეგიის შემუშავებისა და განხორციელებისათვის.

დეზღემონა მაღლაკელიძე

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის უნივერსიტეტისა და აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

ნათელა ვაშაკიძე

ეკონომიკის დოქტორი, აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

დიანა შბლავა

აკ. წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

მოკლევადიანი და ბრძელვადიანი მოთხოვნების აუდიტორული შემოწმების ზოგიერთი საკითხი

ცნობილია, რომ საწარმოებს შორის მიწოდებისა და მომსახურების გაწევა ხდება როგორც ნაღდი ანგარიშსწორებით, ასევე კრედიტით, ანუ გადახდის გადავადებით, რაც დებიტორული დავალიანების წარმოშობის საფუძველია. დაფარვის ვადების მიხედვით დებიტორული დავალიანება არის როგორც გრძელვადიანი, ასევე მოკლევადიანი.

აუდიტორმა გულდასმით უნდა შეამოწმოს, საანგარიშგებო პერიოდის ბალანსში გამყოფილად ასახულია თუ არა გრძელვადიანი მოთხოვნების მიმდინარე ნაწილი, ხოლო დებიტორული დავალიანების არსებობის ფაქტი დამოწმებული უნდა იყოს ანგარიშ-ფაქტურით. გადაუხდელი მიწოდება ბასს-ის შესაბამისად, დარიცხვის პრინციპიდან გამომდინარე, უნდა აისახოს დებიტორულ დავალიანებად და შემოსავლად.

ბასს-ის მიხედვით განასხვავებენ შემდეგი სახის დებიტორულ დავალიანებებს: სავაჭრო მოთხოვნები, მოთხოვნები მეკავშირე საწარმოების მიმართ, მოთხოვნები საწარმოს პერსონალის მიმართ, მოთხოვნები პარტნიორებზე გაცემული სესხით და მოთხოვნები წინასწარ გადახდილ თანხებზე.

საქართველოს
სტატისტიკის
სახელმწიფო
სერვისის
სამსახური

შემოწმების პროცესში აუდიტორმა ერთმანეთისაგან უნდა განასხვავოს მიწოდება რომელი წესით არის განხორციელებული – ჩვეულებრივი წესით, ფასდათმობის მექანიზმის გამოყენებით თუ თამასუქებით.

უნდა შემოწმდეს, მოკლევადიანი მოთხოვნის წარმოშობა როგორი ბუღალტრული კორექსიონებით აისახა - ჩაწერილია თუ არა მოკლევადიანი მოთხოვნების ანგარიშის დებეტში მყიდველის მიერ ასანაზღაურებელი მთლიანი თანხა, რომელიც შეიძლება ჩამოიწეროს იმ შემთხვევაში, როცა მყიდველი მთლიანად დაფარავს დავალიანებას. ამასთან, აუდიტორი ყურადღებით უნდა დააკვირდეს, ხომ არაა ჩანაწერები გაუქმებული მყიდველის ანგარიშზე, როცა მყიდველი აღიარებულია გადახდისუუნაროდ.

აუდიტორმა ასევე უნდა გამოარკვიოს, როგორი პირობებით მოხდა საქონლის გაყიდვა-თავდაპირველად ნაწილობრივი ანაზღაურებით თუ დავალიანების განაწილების სახით გადახდის წესით, რაც გარიგებისას ითვალისწინებს მყიდველისათვის დამატებითი პროცენტის გადახდევინებას. ბუნებრივია, ასეთი ანგარიშსწორების წესით წარმოშობილი მოთხოვნების დროს დებეტში უნდა ასახოს ფაქტობრივად გადახდილი თანხა და საქონლის ღირებულების დარჩენილი ნაწილი, ხოლო კრედიტში – შემოსავალი რეალიზაციიდან; შეიძლება ჩართული იქნეს საქონლის განაღდებული ნაწილის კუთვნილი დღგ იმ შემთხვევაში, როცა საქონლის ღირებულების გადახდისას გამოიყენება ფასდათმობის მექანიზმი. აუდიტორმა უნდა შეისწავლოს, რამდენადაა ეს პირობები ასახული მხარეებს შორის გაფორმებულ ხელშეკრულებაში და ამ მექანიზმის გამოყენება ხომ არ არის დაკავშირებული თანხების დროულად გადახდის წახალისებასთან, რასაც ითვალისწინებს აღრიცხვის საერთაშორისო სტანდარტები. ამასთან, ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებასაც, რომ ამ პირობების გამოყენება სტანდარტების მიხედვით არ არის სავალდებულო ხასიათის, მაგრამ თუ გამოყენებულია, იგი აღრიცხვაში ორი მეთოდით უნდა აისახოს - მთლიანი (წმინდა) თანხის მეთოდის შემთხვევაში აუდიტორმა უნდა გამოარკვიოს, რით არის განპირობებული მოთხოვნების ოპერაციების მთლიანი თანხის მეთოდით აღრიცხვა - უკავშირდება თუ არა იგი იმ ვითარებას, როცა საწარმოსთვის უცნობია მყიდველის მიერ თანხის განაღდების სავარაუდო თარიღი. მთლიანი თანხის მეთოდის გამოყენების შემთხვევაში აუდიტორმა ყურადღება უნდა მიაქციოს, თუ როგორ არის ნაწარმოები ამ მეთოდის გამოყენებით სამეურნეო ოპერაციები.

საეჭვო მოთხოვნების აღრიცხვის ოპერაციების შესწავლისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს, რამდენად ქმედითად და სისტემატურად მუშაობენ სამეურნეო სუბიექტების, კლიენტთა ფინანსური მდგომარეობის შესწავლაზე. ხშირია შემთხვევები, როცა აღმოჩნდებიან ისეთი კლიენტები რომლებიც ვერ იხდიან საქონლის და მომსახურების ღირებულებას, რაც ქმნის საეჭვო ვალების წარმოქმნის შესაძლებლობას; ამასთან, შესაძლებელია რომ საეჭვო მოთხოვნები უიმედოდ იქცეს.

აუდიტორმა უნდა შეისწავლოს, რომელი მეთოდია გამოყენებული სამეურნეო სუბიექტის საეჭვო მოთხოვნების ოდენობის განსაზღვრისას. უნდა გაირკვეს, სწორად არის თუ არა განსაზღვრული საეჭვო მოთხოვნებზე დანახარჯები და როგორ არის იგი ბუღალტრულ აღრიცხვაში ასახული.

განსაკუთრებულის ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგ გარემოებებს:

- აქვს თუ არა ადგილი დებიტორების მიჩქმალვას, ანგარიშების ურთიერთგადახურვას ან

სხვა გზით საწარმოს სახსრების მითვისებას;

- რა ზომებს ღებულობდა სამეურნეო სუბიექტის ხელმძღვანელობა დებიტორული დავალიანების დროულად ამოღებისათვის და კრედიტორულ დავალიანებათა დაფარვისათვის;

- აუდიტორმა დაწვრილებით უნდა შეისწავლოს უიმედო დებიტორებზე რიცხული თანხების ჩამოწერის კანონიერება და გამოავლინოს ანგარიშსწორების დისციპლინის დარღვევისა და სახსრების უკანონოდ ჩამოწერის შემთხვევები. ამ შემთხვევაში უნდა შედარდეს ანალიზური და სინთეზური მაჩვენებლები აღრიცხვის და ანგარიშგების მაჩვენებლებთან.

სამეურნეო სუბიექტის მოთხოვნები წარმოიშობა აგრეთვე ავანსების გადახდისას, თანამშრომლებზე საწარმოს დავალებების შესასრულებლად თანხების გაცემისას, პარტნიორებზე და თანამშრომლებზე სესხების გაცემისას და სხვა შემთხვევებში. ამიტომ, აუდიტორმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს საქვეანგარიშოდ გაცემული თანხების მიზნობრივად გამოყენებაზე; ანგარიშვალდებულ პირებზე გაცემულ ავანსებს უნდა ქონდეთ კონკრეტული დანიშნულება და დაცული უნდა იქნეს საქვეანგარიშოდ გაცემული თანხის გამოყენების ვადა, რომელსაც განსაზღვრავს სამეურნეო სუბიექტის ხელმძღვანელობა.

ანგარიშვალდებულ პირზე საქვეანგარიშო თანხა არ უნდა გაიცეს იმ შემთხვევაში თუ წინათ გაცემულ ავანსზე ანგარიში არ არის წარმოდგენილი და ანგარიშვალდებულ პირს სრული ანგარიშსწორება არ მოუხდენია სამეურნეო სუბიექტის ბუღალტერიასთან; გულდასმით უნდა შემოწმდეს აგრეთვე, საქვეანგარიშო თანხების მოძრაობის ოპერაციებთან დაკავშირებული პირველადი დოკუმენტები, როგორცაა სასაქონლო ქვითრები, მატერიალურ ფასეულობათა ანგარიშები წვრილი ინვენტარისა და საკანცელარიო ნივთების შექენაზე და ა.შ.

საჭიროა შემოწმდეს მივლინებების მდგომარეობა, უცხოური ვალუტით თანხების გაცემისას დღიური ანაზღაურების ნორმების დაცვა, ზოგიერთი კატეგორიის მუშაკთათვის დღიური ნორმების დანამატი და ა.შ.

ბასს-ის თანახმად, გრძელვადიან მოთხოვნებს ეკუთვნის მოთხოვნები ფინანსურ იჯარასთან დაკავშირებით, მიღებული გრძელვადიანი თამასუქები, მოთხოვნები საწესდებო კაპიტალის შევსებაზე, გადავადებული საგადასახადო აქტივები და სხვა.

აუდიტორმა გულისყურით უნდა შეამოწმოს საწესდებო კაპიტალის შევსებასთან დაკავშირებული გრძელვადიანი მოთხოვნების წარმოქმნის პირობები – წარმოქმნილია თუ არა იგი მაშინ, როცა პარტნიორს ან დამფუძნებელს თავისი მოვალეობა საბოლოოდ არ აქვს შესრულებული საწესდებო კაპიტალში შენატანებთან დაკავშირებით და მისი შესრულება ერთ საანგარიშგებო პერიოდზე მეტი ხნით არის გადავადებული.

ამ შემთხვევაში დებეტში უნდა აღირიცხოს ფულადი საშუალებები პარტნიორების (დამფუძნებლების) მიერ შესრულებული ვალდებულებების თანხით და საწესდებო კაპიტალის შევსებასთან დაკავშირებული მოთხოვნების ანგარიშზე შესატანი თანხით, ხოლო კრედიტში - საწესდებო კაპიტალის ანგარიშის მთლიანი თანხა. შემოწმებით უნდა გაირკვეს გადმოტანილი არის თუ არა საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს საწესდებო კაპიტალის შევსებასთან დაკავშირებით წარმოქმნილი მოთხოვნების მიმდინარე ნაწილი, რადგან იგი უპირატესად გრძელვადიანია და გადავადებული საგადასახადო აქტივების წარმოშობა ხომ არ არის დაკავშირებული ბასს-სა და საგადასახადო კოდექსს შორის ხარჯებისა და შემოსავლების აღიარების პრინციპების ზოგიერთი საკითხის განსხვავებასთან. ეს შესაძლოა, დროებითი იყოს, მაგრამ,

რადგან უმთავრესად თავს იჩენს მოგების გადასახადის გაანგარიშებისას, მისი რეალურობის დადგენის მიზნით, აუცილებელია, აუდიტორის მიერ განსაკუთრებული ყურადღებით იქნეს შესწავლილი.

ამრიგად, მოკლევადიანი და გრძელვადიანი მოთხოვნების შემოწმებისას აუდიტორმა უნდა შეამოწმოს გადაუხდელი მიწოდება ბასს-ის შესაბამისად, დარიცხვის პრინციპიდან გამომდინარე აისახა დებიტორულ დავალიანებად და შემოსავლად, სწორად არის თუ არა განსაზღვრული საექვო მოთხოვნებზე დანახარჯები, საანგარიშგებო პერიოდის ბალანსში გამოყოფილად ასახულია თუ არა მოკლევადიანი მოთხოვნები, გრძელვადიანი მოთხოვნების მიმდინარე ნაწილი და გრძელვადიანი მოთხოვნები. რა ზომებს ღებულობდა საწამოს ხელმძღვანელობა დებიტორული დავალიანების დროულად ამოღებისათვის და კრედიტორული დავალიანების დაფარვისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების აუდიტის შესახებ“.
2. აუდიტისა და ხარისხის კონტროლის საერთაშორისო სტანდარტების სახელმძღვანელო, თბილისი 2009წ.
3. ე. ცირამუა „აუდიტი, მეთოდოლოგია, ტექნიკა“, თბილისი 2009.

ნაირა ვირსალაძე

ეკონომიკის დოქტორი, აკ.წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და ქუთაისის უნივერსიტეტის ასოც. პროფესორი

საქართველოს მოსახლეობის შრომითი მიგრაცია და ეთნოდემოგრაფიული სურათი

საქართველოს მთავრობის განცხადებით

მიგრაცია რთული გლობალური დემოგრაფიული პროცესია და თანამედროვე ცივილიზებული საზოგადოების განუყოფელი ნაწილია. ის ეფუძნება ადამიანთა უფლებას, თავისუფლად აირჩიონ თავიანთი საცხოვრებელი ადგილი, განახორციელონ საზღვარგარეთ საქმიანი, სამოგზაურო, სამკურნალო და სხვა ვიზიტები. მსოფლიო მოსახლეობის გარემიგრაციული ანალიზი საშუალებას იძლევა დავასკვნათ, რომ მას ტალღისებური ხასიათი აქვს. პერიოდულად, სხვადასხვა ფაქტორების ზემოქმედებით მოსახლეობის გარე მიგრაციული ნაკადები ხან კლებულობს, ხან მნიშვნელოვნად იმატებს. ყოველწლიურად მილიონობით ადამიანი იცვლის საცხოვრებელ ადგილს. გადადის ერთი ქვეყნიდან მეორეში, სოფლიდან ქალაქში, ქვეყნის ერთი რაიონიდან მეორეში და ა. შ.

მოსახლეობის გარე მიგრაციამ დიდი როლი შეასრულა კაცობრიობის ისტორიაში. ცალკეულ ეპოქაში მოსახლეობის მიგრაციის მასშტაბები გარკვეულად ზემოქმედებდა მსოფლიო მოსახლეობის განსახლების ფორმირებაზე. მიგრაციულმა პროცესებმა